

Obchodování s lidmi

MANUÁL
PRO
POLICII ČR

Odbor
bezpečnostní
politiky

Praha 2006

ČESKÁ REPUBLIKA

OBSAH

Úvod	1
Co víme o obchodu obchodu s lidmi?	2
Jak je definován obchod s lidmi?	3
Oběti obchodování s lidmi	6
V jaké situaci se oběti nacházejí?	6
Kde a jak vyhledávat oběti?	7
Jak identifikovat oběť?	7
Násilí na obětech	8
Chování oběti a další průvodní znaky	8
Nátlak na oběti a skutečnosti, které jej stupňují	9
Podvodné jednání	9
Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi ----	10
Fáze Programu	11
Subjekty zúčastněné na Programu	12
Úkoly Ministerstva vnitra	12
Úkoly Policie České republiky	13
Úkoly nevládních organizací	14
Kontaktní údaje	15

ÚVOD DO PROBLEMATIKY „OBCHODOVÁNÍ S LIDMI“

Obchodování s lidmi, které také můžeme nazvat novodobým otroctvím, je celosvětově rozšířený fenomén. Přesně statisticky vyjádřit rozsah tohoto jevu není snadné a proto se i odhady počtu obětí značně liší. Uvádí se, že ročně je celosvětově obchodováno 700 tisíc až 2 miliony osob, přičemž 300 až 500 tisíc osob je každoročně obchodováno v rámci Evropy. Odhaduje se, že celosvětový roční příjem z obchodu s lidmi se pohybuje mezi 8,5 až 12 miliardami EUR. Podle nejaktuálnější studie Mezinárodní organizace práce je na celém světě 12,3 milionu osob obětí nucené práce, přičemž z tohoto počtu je 2,4 milionu osob zároveň obětí obchodu s lidmi za tímto účelem; roční zisky pachatelů jsou pak odhadovány na 31,6 miliard dolarů.

Už z těchto hrubých odhadů je zřejmé, že se jedná o jednu z nejvýnosnějších forem mezinárodního organizovaného zločinu, která přináší organizátorům zisky srovnatelné se zisky z nelegálního obchodu s drogami a se zbraněmi. Oproti zmíněným druhům trestné činnosti zde však hrozí daleko menší riziko, že pachatelé budou odhaleni a potrestáni, neboť využívají bezmocného postavení, ve kterém se jejich oběti často ocitají, zejména z důvodu nelegálního pobytu na území cizího státu.

Pachatelé z řad organizovaných zločineckých struktur se snaží část výnosů pocházejících z této trestné činnosti převést do legálních forem podnikání, další část výnosů používají k páčání jiné trestné činnosti. Obě tyto okolnosti představují značné bezpečnostní riziko pro Českou republiku.

Při odhalování obchodování s lidmi je důležité postupovat takovým způsobem, aby došlo, mimo odhalení vlastní trestné činnosti, také k dohledání ilegálních výnosů a majetkových poměrů pachatelů, neboť neodčerpání ilegálních výnosů by mohlo být motivací pro další obdobné kriminální aktivity.

Obchodování s lidmi je zločinem sociálně skrytým a prospívá mu často nedostatek pozornosti, která je mu ze strany státních orgánů i veřejnosti věnována. Odhalit případ obchodu s lidmi není přitom snadné, a vyžaduje specifické znalosti, dostatek pozornosti a proaktivní přístup ze strany policistů. Manuál byl vytvořen se záměrem, aby v rámci Policie ČR byly sdíleny informace o obchodování s lidmi, šířeny zkušenosti a porozumění problematice obchodování s lidmi a jeho obětí a aby se tímto způsobem zlepšila schopnost Policie ČR reagovat na tuto trestnou činnost. Důležité je zejména naučit se oběť obchodování s lidmi identifikovat, úspěšně ji zapojit do spolupráce s orgány činnými v trestním řízení a využít jejího svědectví k potrestání pachatelů.

Co víme o obchodu s lidmi?

Obchod s lidmi je pro Českou republiku fenomén poměrně nový. Jeho nástup a následný rozvoj je spojován se specifickou migrační situací po uvolnění režimu hranic evropských států na počátku 90. let minulého století. V tomto období se zejména ženy z východní a jihovýchodní Evropy staly žádaným zbožím na západoevropském trhu. Tímto jevem byla zasažena i Česká republika, která se však v průběhu 90. let postupně změnila ze země zdrojové na zemi cílovou, a došlo i k rozvoji dalších forem obchodu s lidmi, především za účelem pracovního vykořisťování. Důvodem této změny byla především zvyšující se ekonomická úroveň naší země, rostoucí poptávka po levné pracovní síle a v případě prostituce též sousedství se SRN a Rakouskem.

Z mezinárodního hlediska je v současnosti Česká republika zemí zdrojovou, tranzitní i cílovou. Do obchodování s lidmi však lze započítat i část vnitrostátní organizované prostituce. Dalším důležitým hlediskem rozdělení obchodu s lidmi je jeho účel: nejčastěji se jedná o obchod s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, obchod s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, a dále pak některé méně časté formy, jako je žebrání, nucené sňatky, nucení k páchání trestné činnosti apod.

Z hlediska obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování do České republiky se jedná zejména o ženy z Ukrajiny, Ruska, Běloruska, Moldávie, Litvy, Rumunska, Bulharska a Slovenska, stále početnější skupinu tvoří také ženy z Vietnamu a Číny. Obecně je pro tyto oběti typická velice nízká ochota spolupracovat s P ČR, protože často pobývají na území České republiky nelegálně a mají strach o bezpečnost svých rodinných příslušníků. Mohou se také obávat hanby po vyzrazení, jakou činnost byly nuceny vykonávat. Pokud se jedná o obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování z České republiky do zahraničí, podle

dostupných poznatků jde především o obchod s mladými ženami do zemí západní Evropy, ale i do „exotičtějších“ zemí, například do Japonska nebo Mexika.

Pracovní vykořisťování cizinců a související formy obchodu s lidmi nejsou v České republice okrajovým fenoménem, naopak se jedná o jev, který je běžnou součástí migrační reality. Skupina zprostředkovatelů zajišťuje práci cizincům za úplatu a zajišťuje kontakt s českými zaměstnavateli. Součástí zprostředkování jsou různé typy závazků, které však mohou přerůst v nátlak, vyhrožování a vydírání, a tedy i v obchod s lidmi. K tomu dochází tehdy, jestliže zaměstnavatel používá slovní či fyzické násilí či hrozby určité intenzity proto, aby pracovníka udržel v práci. Jestliže zaměstnavatel úmyslně způsobí, že se pracovník domnívá, že nemůže opustit práci bez toho, aniž by mu vznikla újma či mu hrozil fyzický trest, pak jde rovněž o nucenou práci. Zadržování cestovních či jiných osobních dokladů pracovníka je způsob fyzického ohrožování či omezování, které může být opět známkou nucené práce. Nejčastěji pocházejí oběti tohoto typu obchodu s lidmi ze zemí bývalého SSSR, ale i z dalších asijských zemí, jako je Vietnam, Mongolsko, Čína nebo Severní Korea.

Policie ČR např. v roce 2005 zjistila 16 případů trestného činu obchodování s lidmi dle § 232a trestního zákona, objasněno bylo 11 případů. Z důvodu vysoké latence této trestné činnosti však nelze statistiky zjištěných trestných činů či odsouzených pachatelů považovat za data, která objektivně popisují kvantitativní rozsah obchodování s lidmi v České republice; statistiky spíše vypovídají o tom, jak se Policii ČR daří v daném období případy obchodu s lidmi odhalovat.

Klíčovou charakteristikou obchodování s lidmi a vykořisťování obětí je obtížná zjistitelnost. Mnoho z případů v České republice se děje „všem na očích“, a přesto skrytě. I když Policie ČR i další orgány provádějí průběžný aktivní monitoring prostituční scény i míst, kde se zdržují cizinci, z výše uvedených důvodů jsou obchodování s lidmi a jeho oběti obtížně odhalitelné.

Jak je definován obchod s lidmi?

Dne 13. prosince 2000 byla v italském Palermu přijata mezinárodní Úmluva o nadnárodním organizovaném zločinu, která obsahuje definici obchodování s lidmi. K této úmluvě byl také přijat Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který Česká republika podepsala dne 10. prosince 2002. Protokol obsahuje první všeobecně přijatou definici obchodování s lidmi, která

zahrnuje všechny aspekty tohoto kriminálního jevu. Z této definice vychází také **současné znění trestního zákona, konkrétně ustanovení**

§232a Obchodování s lidmi.

Obchodování s lidmi

- 1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá osobu mladší osmnácti let, aby jí bylo užito
 - a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,
 - b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
 - c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.
- 2) Stejně bude potrestán, kdo jiného za použití násilí, pohrůžky násilí nebo lstí anebo zneužitím jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby ho bylo užito
 - a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání,
 - b) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
 - c) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování.
- 3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
 - b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
 - d) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch, nebo spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.
- 4) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán,
 - a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek,
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu, nebo
 - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.“

Stručně řečeno, trestný čin obchodu s lidmi musí vykazovat následující znaky:

- 1 **Transport** (zjednání, najímání, přepravování, přechovávání)
- 2 **Donucení** (použití násilí, vyhrožování, lsti, podvodu, zneužití tísně, omylu nebo závislosti)
- 3 **Vykořisťování** (sexuální nebo pracovní vykořisťování, sňatek, žebrání apod.)

Důležité je rozlišovat mezi **obchodem s lidmi a převaděčstvím**. Většina osob, které nelegálně vstupují do České republiky, je do ní sice za úplatu převedena, ale není nutně obchodována. Převaděčství je zajištění nelegálního přechodu státní hranice ze země zdrojové, přes zemi tranzitní, až do země cílové, který zpravidla zajišťuje organizovaná skupina osob. Po převedení vztah mezi převaděčem a převáděnou osobou končí. Převaděči požadují za své služby velmi vysoké finanční částky. V případech, kdy nemá převáděná osoba k dispozici dostatečnou hotovost, může jí převaděč nabídnout odpracování dluhu. Tímto způsobem se pak může převáděná osoba dostat do sítí obchodníků s lidmi.

Obchodníci s lidmi používají rozsáhlý rejstřík podvodů a donucování, který zahrnuje nejružnější způsoby vyhrožování, vydírání, omezování osobní svobody, fyzické, sexuální nebo emocionální zneužívání, odebrání cestovních dokumentů a peněz.

V některých případech mají oběti blízký až intimní vztah k někomu z náborářů, z organizované skupiny, nebo k někomu, kdo je na ně napojen, nebo mohou k pachatelům cítit loajalitu, vděk nebo být v určitém stupni závislosti na pachateli. V jiných případech mohou být zlákány na první pohled solidní firmou/agenturou (např. cestovní agenturou nebo agenturou na zprostředkovávání práce), která ale je jen zástěrkou trestné činnosti. Tyto okolnosti mohou vyvolávat dojem, že oběti obchodování s lidmi si „svou situaci beztak zavinily sami“ a „kdyby se nechtěly prodávat, tak to nedělají“. Proto je vždy nutné mít na paměti, že oběti obchodování s lidmi jsou skutečnými oběťmi.

OBĚTI OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

V jaké situaci se oběti nacházejí?

Jak je z uvedeného patrné, postavení oběti obchodování s lidmi je velice komplikované, a mnohdy ani sama oběť přesně nerozumí situaci, ve které se nachází, a nemá povědomí o tom, že jednání vůči ní je trestným činem. Při kontaktu s obětí je proto nanejvýše důležité respektovat její aktuální životní situaci a uvědomovat si zejména následující:

- Oběti prožily traumatickou událost, byly vystaveny ponižujícímu zacházení, mohly být prodány i několikrát, zneužívány, nuceny podstoupit nejrůznější zdravotní rizika. Žijí v neustálém strachu a nejistotě, s pocitem nespravedlnosti a nedůstojnosti.
- Obchodované osoby jsou obzvláště zranitelné, lehce manipulovatelné a náchylné ke strpění porušování svých práv.
- Oběti jsou často v šoku, neboť očekávaly, že budou v cílové zemi pracovat a vydělají peníze k uživení svých rodin, nakonec se však ocitly pod absolutní kontrolou svých vykořisťovatelů s pouze malou nadějí na útěk.
- Jejich pobyt na území je zpravidla nelegální a proto se bojí kontaktu s úřady, anebo nedůvěřují úřadům a policii z důvodu špatných zkušeností ze země původu. Nerozumí česky a trpí pocitem izolace.
- Často jsou nějakým způsobem zadluženy svým vykořisťovatelům, anebo k nim mohou mít emocionální vazbu. Mohly být donuceny k některým praktikám, které jim „ulehčí“ jejich postavení – např. vytvořením závislosti na drogách nebo na alkoholu. Tyto praktiky zároveň zvyšují jejich závislost na pachatelích.
- Obávají se zcela reálného rizika pomsty pachatelů, ať přímo jim samým nebo jejich rodinám v zemi původu.

Kde a jak vyhledávat oběti?

Většině obětí se nepodaří uprchnout a vyhledat pomoc, protože nesmí opustit objekt, kde jsou drženy, či jakkoliv jinak kontaktovat osoby zvěňčí. Pachatelé obětí zastrašují a tvrdí jim, že pokud je policie objeví, hrozí jim vysoké tresty. Jiné oběti si ani neuvědomují, že mají svá práva, mj. jiné právo nebýt objektem vykořisťování nebo nemuset splácet domnělé dluhy. Neuvědomují si, že smlouvy, které uzavřely, nejsou právně závazné a vymahatelné. Také vliv prostředí, ze kterého pocházejí (loajalita k rodině, kulturní zvyklosti, politický útlak) jim brání uniknout z útisku a vykořisťování. Z těchto důvodů je proto nutné oběti aktivně vyhledávat.

Oběti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování lze nalézt všude tam, kde se nabízí komerční sex (tj. prostředí prostituce, výroby pornografie, striptýzu apod.). Taková zařízení fungují jako masážní salóny, eskortní služby, lázně, striptýzové bary, noční kluby, „priváty“ a nebo i modelingová studia. Odhaduje se, že až 90% prostitutek – cizinek je k prostituci nějakým způsobem donucováno. Důležitým zdrojem informací o možném výskytu obchodování s lidmi jsou inzeráty v tisku, které nabízejí masážní nebo eskortní služby žen různých národností. Užitečné indicie mohou poskytnout také nemocnice, pohotovosti a jiná zdravotnická zařízení, neboť oběti obchodování s lidmi mají obvykle obdobná zranění jako oběti domácího násilí. Důležitým informačním zdrojem jsou také nevládní organizace, které se specializují na zdravotní osvětu mezi prostitutkami. Rovněž místní oddělení Policie ČR mají dobře zmapovanou prostituční scénu v konkrétní oblasti.

Místa, kde dochází k pracovnímu vykořisťování cizinců, jsou shodná s místy, kde jsou cizinci nejčastěji zaměstnáváni. Jedná se tedy nejčastěji o práci ve stavebnictví, zemědělství, textilní průmysl, úklidové práce a práce v domácnostech, v bistrech, restauracích a prodejnách.

Jak identifikovat oběť?

(Příklady různých skutečností, typů jednání nebo chování, které mohou naznačovat, že se jedná o oběť obchodování s lidmi.)

Základní znaky:

- Oběť pracuje nebo je někde držena proti své vůli.
- Nezvykle nízké ceny za poskytované služby v porovnání s běžnou/tržní cenou.
- Oběť nemá kontrolu nad svým vlastním výdělkem, platí vysoký podíl ze svých příjmů svému vykořisťovateli, denně musí pod hrozbou fyzických trestů vydělat alespoň určitou minimální částku.

- Oběti byly odebrány veškeré osobní dokumenty.
- Oběť je fyzicky trestána, je jí vyhrožováno, když odmítne pracovat.
- Oběť se bojí navázat kontakt a mluvit o své situaci, je-li přítomen její zaměstnavatel.

Násilí na obětech:

- Únos nebo polapení oběti, která se pokusila uprchnout.
- Bití – údery, kopání, strkání, mučení (např. pálení cigaretou).
- Uvěznění, omezení pohybu, hlídání strážcem nebo pomocí elektronického zabezpečení, pout nebo svázání.
- Odpírání stravy nebo nápojů, lékařské péče nebo léků, antikoncepce nebo kondomů.
- Vynucené těhotenství nebo jeho nucené přerušení, vynucené vzdání se péče o dítě.
- Donucení k ponižujícímu nebo kompromitujícímu jednání, které je fotografováno nebo filmováno a které lze později využít jako kompromitující materiál.
- Nucení k užívání drog nebo naopak jejich odpírání, pokud je již oběť na nich závislá.
- Vyhrožování násilím na příbuzných v zemi původu.

Chování oběti a další průvodní znaky:

- Neadekvátní nebo předstíraná loajalita k násilníkovi v důsledku toho, že nad ní má násilník neustálou kontrolu, které dosahuje použitím násilí a různých výhrůžek.
- Neznalost jazyka a prostředí, ve kterém se vyskytuje, a neschopnost pohybovat se a žít v prostředí České republiky. Neví, ve které zemi či městě se nachází.
- Oběť dostala nepravdivou informaci o cestě, zaměstnání, životních podmínkách nebo zacházení s ní.
- Osoba neví, jak získala osobní nebo cestovní doklady nebo s ní někdo vše potřebné vyřizoval.
- Má falešný nebo pozměněný pas, který jí dal obchodník, osoba musela někomu zaplatit za vyřízení dopravy a dokladů a dluží proto vysoké částky, či naopak neplatila nic. Osobní nebo cestovní doklady po příjezdu na místo určení převzal někdo jiný (např. do fiktivní úschovy).
- Osoba dostala instrukce, co má říkat policistům či úředníkům.
- Vynucené lhaní přátelům nebo rodině o tom, jak je v bezpečí, kde se zdržuje a jak se jí dobře daří.
- Vynucené lhaní klientům ve veřejném domě o tom, že je zde dobrovolně, spokojená s výdělkem.

- Osoba nezná podrobnosti kontraktu, který podepsala, nebo mu nerozumí, kontrakt byl v cizím jazyce, podmínky kontraktu odporují zákonu i běžné praxi.

Nátlak na oběti a skutečnosti, které jej stupňují:

- Ubytování ve stejném objektu, ve kterém se nachází veřejný dům či místo výkonu jiné práce, nebo dopravování osoby z místa ubytování do místa výkonu práce v autě se strážcem. Znepřístupněný objekt, objekt s kamerami či jinak střežený objekt. Osoba nezná adresu podniku, kde pracuje či kde bydlí.
- Další speciální bezpečnostní zařízení instalovaná v objektu, zamřížovaná okna, izolovaný objekt, osoby opouštějí objekt pouze v doprovodu jiné osoby.
- Dohled nad osobou při návštěvě lékaře či nemocnice, kuplíř/obchodník nebo jeho pomocník při návštěvě tlumočí.
- Časté přemísťování osob z jednoho podniku do druhého.
- Indicie obdobné jako u domácího násilí. Kuplíři/obchodníci vystupují jako „přítel“, „partner“, „příbuzný“ a ve všem za osobu rozhodují. Osoba neprojevuje vlastní vůli.
- Osoba má strach z policistů nebo z úředníků, strach před vyhoštěním či jiným postihem.
- Vydírání či vyhrožování rodině v zemi původu, špatná ekonomická situace či závislost rodiny na zde vydělaných penězích.

Podvodné jednání páchané na obětech:

- Sliby týkající se platnosti cestovních dokumentů a dalšího zajištění náležitostí k pobytu (pracovní povolení, povolení k pobytu).
- Osoba podepsala kontrakt na některou formu legální práce.
- Osoba je nucena vykonávat práci odlišnou od práce popisované v kontraktu, nepravdivý popis práce nebo pracovních podmínek.
- Neplnění nebo jen velmi sporadické plnění slibů týkajících se mzdy atd.

PROGRAM PODPORY A OCHRANY OBĚTÍ OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICE

V reakci na vývoj uplynulých let byl vládou České republiky přijat materiál nazvaný „**Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005–2007)**“.¹ Tento vládní dokument obsahuje souhrn dostupných informací o situaci v oblasti obchodu s lidmi a navrhuje opatření, která jsou v souladu s trendy a doporučeními mezinárodních organizací i s přístupem Evropské unie.

Jedním z účinných prostředků boje proti obchodníkům s lidmi, je vytvoření „Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi“.²

Cílem Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále je „Program“) je snaha poskytnout těmto obětem podporu a zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti a zároveň motivovat oběti ke svědecké výpovědi a tak napomoci orgánům činným v trestním řízení při odhalování, stíhání, usvědčení a potrestání pachatelů trestných činů souvisejících s obchodováním s lidmi. Do Programu mohou být zařazeny všechny oběti – ženy i muži. Jedná-li se o osobu s českým občanstvím, musí důvodně prohlásit, že se stala na území České republiky či v zahraničí obětí obchodování s lidmi. Oběť-cizinec musí učinit důvodné prohlášení, že se stal obětí obchodování s lidmi na území České republiky nebo sem byl za tímto účelem dopraven.

¹ Dokument je dostupný na intranetových stránkách www.let.aa/obp/obchod_lidi/index.html. Materiál navazuje na „Národní strategii boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice“ pro období 2003–2005.

² Pokyn ministra vnitra č. 28/2005, kterým se zřizuje interdisciplinární pracovní skupina pro podporu a ochranu obětí obchodování s lidmi a Metodický návod prvního náměstka ministra vnitra ze dne 2. srpna 2005 k fungování programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi v České republice a jeho institucionálnímu zabezpečení.

Návrh na zařazení do Programu podává organizace nebo instituce, která oběť identifikuje jako první (Policie ČR, nevládní organizace nebo jiný subjekt jako např. konzulární úřad). Návrh je předkládán národnímu koordinátorovi (I. náměstek ministra vnitra) cestou sekretariátu (odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra). Pokud je předkladatelem návrhu nevládní organizace, národní koordinátor si vyžádá stanovisko Policie ČR.

Oběť je zařazena do Programu, pouze jsou-li splněny **následující podmínky**:

- dobrovolnost a projevový zájem o vstupení a setrvání v Programu (vyplnění vstupního prohlášení),
- přerušení kontaktů se zločineckým prostředím,
- souhlas s ubytováním v azylovém bytě nevládní organizace minimálně po dobu měsíční krizové intervence.

Fáze Programu:

■ **doba na rozmyšlenou / krizová intervence**

Jedná se o dobu prvních 30ti dnů (v opodstatněných případech lze lhůtu prodloužit). V této lhůtě se oběť musí rozhodnout, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Zároveň je jí poskytována základní krizová intervence a psychosociální pomoc. V případě oběti-cizince s nelegálním pobytem je vstup do Programu doprovázen vystavením výjezdního příkazu (na 40 dnů). U obětí-cizinců, které se rozhodly pro spolupráci, má P ČR po uplynutí 30 dnů krizové intervence dalších 10 dnů na ověření, zda oběť splňuje podmínky pro udělení víza za účelem ochrany, případně za účelem strpění pobytu podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Nespolupracující oběti je po 30ti dnech nabídnut program dobrovolného návratu. Odmítne-li jej, následuje po vypršení platnosti výjezdního příkazu její správní vyhoštění.

■ **příprava na sociální reintegraci**

- **Spolupracující oběť-cizinec** podá po skončení první fáze žádost o další úpravu pobytu (vízum za účelem ochrany nebo vízum za účelem strpění pobytu). Tento postup lze opakovat po dobu trvání trestního řízení, po jeho skončení je oběti nabídnut dobrovolný a bezpečný návrat do země původu.

■ **trvalý pobyt z humanitárních důvodů**

V případech hodných zvláštního zřetele (hrozí-li např. oběti v zemi původu značné nebezpečí) a na žádost oběti může takové osobě SCPP PČR udělit trvalý pobyt z humanitárních důvodů.

Obětem obchodování s lidmi (**občanům ČR i cizincům**) lze díky Programu nabídnout řadu výhod, které mohou přispět k tomu, aby se oběť ve 30ti denní lhůtě rozhodla pro spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Jde zejména o: okamžité vysvobození z kriminálního prostředí, měsíční krizovou intervenci, azylové ubytování a finanční podporu, právní a psycho-sociální poradenství, zdravotní péči, rekvalifikační kurzy, dlouhodobou sociální intervenci, možnost zařazení do programu ochrany svědka podle zákona č. 137/2001 Sb.

Obětem-cizincům lze navíc nabídnout možnost legalizace pobytu v České republice, tlumočení, pomoc při dobrovolném návratu do země původu, vízum za účelem strpění pobytu a v případech zvláštního zřetele hodných možnost získat trvalý pobyt z humanitárních důvodů. Po celou dobu jednání s obětí, zejména pak ohledně možnosti získání trvalého pobytu, je nutné jednat naprosto korektně. **Nelze slibovat žádné výhody, které není možné skutečně zajistit.**

Účast oběti v Programu je **ukončena** kdykoliv na žádost oběti, na základě pravomocného odsouzení pachatelů, ukončení trestního řízení nebo není-li další účast oběti na řízení nutná a u obětí-cizinců kdykoliv se rozhodnou pro návrat do země původu.

Kromě možnosti ukončení účasti v Programu existuje ještě tzv. **vyřazení** z Programu, které je povinné, nastane-li některá z následujících skutečností: je prokázáno, že se nejedná o oběť obchodování lidmi, oběť se dobrovolně navrátí do prostředí, kde byla vykořisťována či kontaktuje osoby ze zločineckého prostředí, spáchá úmyslný trestný čin, poruší pravidla azylového ubytování (např. svévolně jej opustí), odmítne spolupráci s orgány činnými v trestním řízení či udává nepravdivé údaje.

Subjekty zúčastněné na Programu:

- Ministerstvo vnitra ČR
- Policie ČR
- Nevládní organizace:
 - La Strada
 - Sdružení Česká katolická charita
 - Rozkoš bez rizika
- IOM (Mezinárodní organizace pro migraci)

Úkolem Ministerstva vnitra je zejména:

- na základě návrhu (policie, nevládní organizace či jiného subjektu) a vstupního prohlášení oběti rozhodnout o schválení zařazení oběti do Programu,

- na základě návrhu policie či nevládní organizace rozhodnout o ukončení účasti oběti v Programu ze stanovených důvodů,
- na základě návrhu policie či nevládní organizace rozhodnout o vyřazení oběti z Programu, nastane-li některá ze stanovených skutečností,
- koordinovat úpravu pobytu oběti-cizince ve spolupráci se SCPP P ČR a odborem azylové a migrační politiky MV (výjezdní příkaz, vízum za účelem ochrany, vízum za účelem strpění pobytu, trvalý pobyt z humanitárních důvodů),
- koordinovat postup práce s obětí, vést evidenci případů zařazených do Programu, provádět analýzu efektivity fungování Programu.

Úkolem3 Policie České republiky je zejména:

SKPV PČR

- informovat každou identifikovanou potenciální oběť o možnosti vstoupit do Programu, informovat co nejdříve o výskytu oběti nevládní organizací,
- bez odkladu zaslat Ministerstvu vnitra písemný návrh na zařazení oběti do Programu s odůvodněním z hlediska zájmů orgánů činných v trestním řízení,
- zajistit převoz oběti na bezpečné místo domluvené s nevládní organizací a v případě ohrožení oběti také její převoz na jiné bezpečné místo,
- podat Ministerstvu vnitra návrh na ukončení účasti oběti v Programu,
- navrhopvat Ministerstvu vnitra vyřazení oběti z Programu z důvodu závažného porušení podmínek.

ÚOOZ SKPV PČR v případech věcné a místní příslušnosti

- plnit úkoly ve stejném rozsahu jako SKPV P ČR,
- zajišťovat fungování informačního systému „Oběť“.

ÚONVDK SKPV PČR

- odhalovat a dokumentovat výnosy z trestné činnosti a majetkové poměry pachatelů trestného činu obchodování s lidmi.

SCPP PČR

- informovat SKPV PČR o každém podezření týkajícím se výskytu obchodování s lidmi,

³ Jednotlivé úkoly vycházejí ze Závazného pokynu policejního prezidenta č. 61/2006, kterým se upravuje činnost příslušníků PČR na úseku boje proti obchodování s lidmi a mravnostní kriminality.

- na základě žádosti Ministerstva vnitra upravit pobyt oběti-cizince na území České republiky,
- v případech hodných zvláštního zřetele může udělit oběti trvalý pobyt z humanitárních důvodů.

SPP P ČR

- informovat každou potenciální oběť o možnosti pomoci nevládních organizací,
- bezodkladně informovat o možném podezření obchodování s lidmi příslušné pracoviště SKPV.

PČR OŘ

- v případě potřeby poskytnout krátkodobou ochranu⁴ oběti nebo pracovníkům nevládních organizací pečujících o oběti. O krátkodobou ochranu žádá SKPV PČR na základě rozhodnutí ředitele PČR správy kraje.

Úkolem nevládních organizací je zejména:

- informovat oběť o svém mandátu, nabízet jí možnost vstupu do Programu, seznámit ji s právy a povinnostmi vyplývajícími ze zařazení do Programu a setrvání v něm,
- přijímat do Programu oběti, které identifikovala sama nebo které identifikovala policie či jiný subjekt,
- bezodkladně informovat Ministerstvo vnitra o výskytu každé oběti, která má zájem vstoupit do Programu a podat mu v co nejkratší době písemný návrh na zařazení oběti do Programu,
- zprostředkovat kontakt s policií jakmile se oběť rozhodne spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (max. do 30 dní),
- navrhnout Ministerstvu vnitra ukončení účasti nebo vyřazení oběti z Programu ze stanovených důvodů,
- zprostředkovat pro oběti v případě potřeby právního zástupce,
- připravovat ve spolupráci s Ministerstvem vnitra dobrovolný návrat obětí země původu realizovaný IOM ve spolupráci s tamními nevládními organizacemi.

Úkoly IOM:

- připravit a realizovat dobrovolný návrat obětí do země původu, pečovat o jejich následnou reintegraci cestou svých misí v zahraničí.

⁴ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 159/2001, kterým se stanoví postup při poskytování krátkodobé ochrany útvary P ČR

KONTAKTNÍ ÚDAJE

Získá-li policista informace, že by konkrétní osoba mohla být obětí obchodování s lidmi, měl by, kromě povinného služebního postupu stanoveného trestním řádem a dalšími předpisy, vyrozumět příslušný útvar SKPV, kontaktovat některou z nevládních organizací či pracovníka OPK MV ČR, kteří jsou schopni zajistit primární pomoc oběti a po splnění stanovených podmínek i její zařazení do Programu.

Odbor prevence kriminality (OPK) MV ČR

OPK plní funkci sekretariátu národního koordinátora, jeho prostřednictvím jsou národnímu koordinátorovi předkládány žádosti o zařazení do Programu.

Nad Štolou 3
170 34 Praha 7
Tel: 974 832 255
Fax: 974 833 504
e-mail: sekropk@mvcvcr.cz

La Strada Česká republika, o.p.s.

V oblasti sociální pomoci La Strada poskytuje: přechodné ubytování, zajištění základních potřeb (jídlo, ošacení), právní poradenství, lékařské ošetření, psychologickou pomoc a psychoterapeutickou pomoc, sociální pomoc a finanční podporu. INFO a SOS linka nabízí informace o nejžádanějších cílových zemích, bezpečnostní tipy a další důležité informace před cestou do zahraničí. Linka zároveň slouží jako místo, kam se mohou osoby v nouzi obrátit o pomoc. Je v provozu v úterý a ve čtvrtek od 10:00 do 16:00 a ve středu od 12:00 do 20:00 (16:00-18:00 také v ruském a ukrajinském jazyce).

P.O.Box 305
111 21 Praha 1
Tel./fax: 00 420 222 721 810

Krizová linka pro urgentní případy: 603 153 465

Provozuje také SOS/INFO linku: 00 420 222 71 71 71 (v pracovních dnech od 9 do 17 hodin).

e-mail: lastrada@strada.cz, přímý kontakt na oddělení sociální pomoci: pomoc@strada.cz

více info na: www.strada.cz

Sdružení Česká katolická charita

Tato nevládní organizace se zabývá nejen pomocí obětí obchodu se ženami, ale i např. obětí násilí či domácího násilí. Obětím také poskytují ubytování v utajených azylových domech, vč. kompletního servisu (např. psychologa), jak je výše zmíněno. Má zřízena oblastní centra po celém území České republiky.

Vladislavova 12

110 00 Praha 1

Tel: 737 234 078 (non stop linka)

Krizová linka pro urgentní případy: 603 588 440

Kde se lze podrobněji seznámit s problematikou obchodování s lidmi?

– intranetové stránky OBP MV ČR (www.let.aa/obp/obchod_lidi/index.html)

– internetové stránky MV ČR www.mvcr.cz, sekce BEZPEČNOST A PREVENCE, část Obchod s lidmi

OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Manuál pro policii ČR

Vytiskla tiskárna Reproprint, a.s.
Grafické zpracování studioloQ.cz
Vydalo MV za fin. podpory Home Office

ČESKÁ REPUBLIKA

MINISTERSTVO VNITRA

Osoba, se kterou jste se při své činnosti setkali, může být obětí obchodování s lidmi.

Všimněte si následujících skutečností:

- Existují náznaky, že osoba je někým kontrolována.
- Existují důkazy, že je jí bráněno v pohybu nebo nemůže zanechat své práce.
- Má pohmožděniny, případně jiné znaky fyzického násilí.
- Strach nebo deprese.
- Osoba nehovoří sama za sebe a/nebo nemluví česky.
- Osoba při sobě nemá pas nebo jiné osobní či cestovní doklady.

Klíčové otázky jsou:

- Jaký druh práce vykonáváte?
- Dostáváte za ni plat?
- Můžete zanechat své práce, pokud chcete?
- Můžete se volně pohybovat tak, jak se Vám zlíbí?
- Bylo Vám nebo Vaší rodině vyhrožováno?
- Jaké jsou Vaše životní a pracovní podmínky?
- Kde přespáváte a kde se stravujete?
- Musíte si žádat o svolení, pokud chcete jít/spát/jít na toaletu?
- Máte na svých oknech/dveřích zámky, takže se nemůžete dostat ven?
- Byly Vám odebrány Vaše osobní nebo jiné dokumenty?